

Van Tet tot Kunduz

De publieke opinie als doelwit van irreguliere strijdgroepen

In de twintigste eeuw probeerden irreguliere strijdgroepen de publieke opinie in het land van hun expeditionaire tegenstanders steeds meer te beïnvloeden. De opkomst van de massamedia maakte het eenvoudiger en kansrijker de overzeese bevolking oorlogsmoe te maken, dan de tegenstander militair te verslaan of gebied te bezetten. In de eenentwintigste eeuw heeft deze trend doorgezet, mede dankzij internet. Onder meer de Taliban, al-Qaida en Hezbollah maken er gebruik van. Het is dan ook niet onwaarschijnlijk dat de Taliban rond de Nederlandse inzet in Kunduz zal proberen de achterban van GroenLinks te beïnvloeden, zodat de Kamerfractie gedwongen wordt de steun aan de uitzending in te trekken. Om de missie te laten slagen zal Defensie een opener en proactiever mediabeleid moeten voeren dan de afgelopen maanden het geval is geweest.

M.L. de Boer*

In juni is Nederland begonnen met het trainen van politieagenten in de Noord-Afghaanse provincie Kunduz. Deze missie is tamelijk controversieel onder zowel de Nederlandse bevolking als Tweede Kamerleden. Het kabinet-Rutte is voor de noodzakelijke parlementaire steun afhankelijk van de oppositiepartijen D66, GroenLinks, en ChristenUnie. Dit is een fragiele basis, aangezien de GroenLinks-fractie in 1999 onder druk van haar achterban de steun voor de bombardementen op Servië tijdens de Kosovo-crisis introk toen deze langer duurden dan voorzien. Dit scenario biedt de Taliban mogelijkheden de Nederlandse taakgroep tot terugtrekken te dwingen. Noodzakelijk hiervoor is slechts de achterban van GroenLinks op andere gedachten te brengen. Dit artikel analyseert dit scenario in drie stappen. Om te beginnen in een historisch perspectief, door te laten zien hoe irreguliere strijdgroepen in de loop van de twintigste eeuw probeerden hun expeditionaire of koloniale tegenstanders te verslaan door de wil tot doorvechten van de bevolking

in het moederland te breken. Het tweede deel analyseert twee belangrijke beweegredenen voor de focus op de externe bevolking, namelijk de toegang tot massamedia en de organisatorische voordelen die een dergelijke strategie biedt. Dit leidt tot het hoofdpunt van dit artikel, namelijk dat de missie in Kunduz gezien de fragiele politieke steun bijzonder kwetsbaar is voor beïnvloeding door de *insurgents*. Om de uitzending te laten slagen zullen alle lagen binnen Defensie zich hier bewust van moeten zijn en moeten proberen incidenten of de schijn daarvan te vermijden. Ook mogen zij niet ingaan op provocaties van de Taliban en zal Defensie een zeer open en proactief mediabeleid moeten voeren.

De externe bevolking

De bevolking is van oudsher een cruciale factor in irreguliere conflicten. Charles Callwell, de vooraanstaande Britse schrijver over koloniale oorlogvoering, merkte in 1896 al op dat het einddoel van een irregulier conflict vaak goede betrekkingen met de onderworpen populatie is.¹ Het belang van de bevolking nam alleen

* De auteur volgt de Masteropleiding *History of Warfare* aan King's College London.

¹ Charles E. Callwell, *Small Wars. Their Principles and Practice* (Londen, H.M.S.O., 1906) 41.

De steun voor de politiemissie naar Kunduz in de Tweede Kamer is fragiel: v.l.n.r. Alexander Pechtold (D66), Jolande Sap (GroenLinks) en Joël Voordewind (ChristenUnie) tijdens een commissiedebat

maar toe door de ideeën van Mao Zedong. Hij creëerde een model voor *insurgency* dat draaide om de massale mobilisatie van de bevolking. Mao organiseerde een politiek-militair apparaat dat de Chinese boeren beschermde en voorzieningen bood. In ruil hiervoor ontvingen de communisten rekruten en voorraden. Daarmee verving de communistische partij dus de regering in de gebieden onder haar controle. Door zijn invloed op deze manier uit te breiden creëerde Mao bevrijde zones waar hij een troepenmacht formeerde om de vijand in grootschalige mobiele operaties aan te vallen.² Sindsdien hebben talloze bewegingen Mao's model overgenomen. In de strijd tegen de Franse kolonisator controleerde de Vietminh zones in het noorden van Vietnam, om van daaruit offensieven te organiseren. Na de Franse troepen al enkele malen zware verliezen te hebben toegebracht, zoals tijdens de slag om *Route Coloniale 4*, slaagde de verzetsbeweging er in 1954 in duizenden para's tot overgave te dwingen bij Dien Bien Phu.³ Andere bewegingen, zoals de Huks in de Filippijnen en de MLRA

in Malakka, probeerden ook het maoïstische model te gebruiken, maar werden verslagen voordat ze in staat waren grootschalige mobiele operaties uit te voeren.⁴ Desondanks leeft het model voort, zoals de maoïstische rebellen tot in het begin van de eenentwintigste eeuw in Nepal hebben laten zien.⁵

In de loop van de twintigste eeuw begon de bevolking buiten het operationele gebied ook een belangrijke rol in irreguliere conflicten te vervullen. Een van de pioniers in deze ontwikkeling was de Cypriotische beweging EOKA, die in de periode 1955-1959 met succes de

- 2 Mao Zedong, 'On Protracted War' (1938), beschikbaar op: www.marxists.org/reference/archive/mao.
- 3 George C. Herring, *America's Longest War. The United States and Vietnam, 1950-1975* (New York, McGraw-Hill, 2002) 6-45.
- 4 Anthony J. Joes, 'Counterinsurgency in the Philippines, 1898-1954', in: Daniel Marston and Carter Malkasian, eds., *Counterinsurgency in Modern Warfare* (Oxford, Osprey, 2010) 55-56; Richard Stubbs, 'From Search and Destroy to Hearts and Minds: The Evolution of British Strategy in Malaya, 1948-1960', in: Marston and Malkasian, *Counterinsurgency*, 101-103.
- 5 'Nepal's Maoists: Their Aims, Structure, and Strategy', International Crisis Group, 27 oktober 2005, www.crisisgroup.org/en/regions/asia/south-asia/nepal.

Britse kolonisator van het Mediterrane eiland verdreef. Rebellenleider Georgios Grivas trok de maoïstische aanname dat een insurgent uiteindelijk een substantiële krijgsmacht nodig heeft in twijfel. Hij dacht dat de Britten uiteindelijk oorlogsmoe zouden worden als de Cyprioten hen met hinderlagen en gerichte aanslagen regelmatige verliezen konden toebrengen. Zoals Grivas later opmerkte deed het FLN in dezelfde periode iets vergelijkbaars tegen het Franse koloniale regime in Algerije.⁶

De werkwijze van de westerse media stelt *insurgents* in staat de externe bevolking eenvoudig te bereiken

In de Algerijnse Oorlog hadden de insurgents tijdens de periode 1954-1956 nog geprobeerd bevrijde gebieden te creëren volgens Mao's model. Toen de grootschalige toestroom van Franse soldaten de permanente controle over gebied onmogelijk maakte, schakelde het FLN over op een uitputtingsoorlog: een guerrilla- en terrorismecampagne met als doel de wil van de Franse regering en bevolking te breken.⁷ Hoewel het FLN militair verslagen was rond het einde van de jaren vijftig, was het vooruitzicht van eindeloze onrust en aanhoudend verzet reden genoeg voor de Franse politiek en bevolking om in 1962 tot terugtrekking uit Algerije over te gaan.⁸

In het laatste deel van de twintigste eeuw richtten verscheidene irreguliere bewegingen zich op het beïnvloeden van de opinie van de externe bevolking. In sommige gevallen

gebeurde dat door deze bevolking rechtstreeks aan te vallen, over het algemeen met terroristische aanslagen. Bekende voorbeelden zijn de IRA en de ETA, die aanslagen pleegden op burgerdoelen buiten Noord-Ierland en Baskenland. Ze hoopten hiermee te bereiken dat kiezers op een partij zouden stemmen die de opstandige regio onafhankelijkheid wilde geven.⁹ In veel gevallen richtten de insurgents zich echter op een indirecte manier tot de externe bevolking. Tijdens de Vietnamoorlog realiseerde de militaire leider van Noord-Vietnam en de Vietcong Ngo Nguyen Giap zich dat de grootschalige Amerikaanse interventie vanaf 1965 zijn oorspronkelijke plan om Zuid-Vietnam via een maoïstische insurgency op het platteland over te nemen onmogelijk maakte. Hij schakelde toen over op een uitputtingscampagne met als doel de Amerikaanse wil om door te vechten te breken.¹⁰ In de jaren negentig gebeurde hetzelfde met de Amerikaanse troepen in Somalië. President Clinton had een expeditiemacht naar het door een burgeroorlog verscheurde land gestuurd met als doel de VN-vredestroepen en verstrekkers van voedselhulp te beschermen. Tijdens een mislukte poging hem te arresteren slaagde krijgshoofd Aideed, die zelf de controle over de voedselvoorziening in de hoofdstad Mogadishu wilde houden, erin achttien Amerikaanse soldaten te doden en een helikopterpiloot gevangen te nemen. Vervolgens speelde hij video-opnamen van de gebeurtenissen door naar CNN om de Amerikaanse bevolking het geloof in de missie te doen verliezen. Onder druk van de publieke opinie en het Congres trok president Clinton de troepen vervolgens terug.¹¹

Beweegredenen

De toenemende focus op de externe bevolking in de tweede helft van de twintigste eeuw was mogelijk door de gelijktijdige wereldwijde verspreiding van de massamedia. Volgens de Britse historicus en onderzoeker Thomas Mockaitis was de aanwezigheid van (onafhankelijke) media in conflictgebieden de belangrijkste oorzaak van veranderingen in de Britse *counter-insurgency* vergeleken met het koloniale tijdperk. De *Malaya Emergency*, die eind jaren

6 Georgios Grivas, *Guerrilla Warfare and EOKA's Struggle. A Politico-Military Study* (Londen, Longmans, Green and Co, 1964) 77-78.

7 David Galula, *Pacification in Algeria, 1956-1958* (Santa Monica, RAND, 2006) 56.

8 Martha Crenshaw, 'The Effectiveness of Terrorism in the Algerian War', in: Martha Crenshaw, ed., *Terrorism in Context* (University Park, Pennsylvania State University Press, 1995) 497-499.

9 Richard English, *Armed Struggle. The History of the IRA* (Londen, Macmillan, 2003) 215; Goldu Shabad and Francisco José Llera Ramo, 'Political Violence in a Democratic State: Basque Terrorism in Spain', in: Martha Crenshaw, ed., *Terrorism in Context*, 436-443.

10 Marilyn B. Young, *The Vietnam Wars: 1945-1990* (New York, HarperCollins Publishers, 1991) 62-66.

11 Thomas Rid and Marc Hecker, *War 2.0. Irregular Warfare in the Information Age* (Westport, Praeger, 2009) 24-25.

veertig-begin jaren vijftig op haar hoogtepunt was, vond nog grotendeels buiten het zicht van het Britse publiek plaats. Voor afgelegen gebieden, zoals Dhofar en Noord-Borneo, bleef dit later het geval, maar in meer toegankelijke gebieden zoals Aden lag dat anders. Hier was de pers ruimschoots aanwezig en de publiciteit rond het geweld van de insurgents en de Britse martelpraktijken hielp de anti-imperialistische sociaaldemocraat Harold Wilson de verkiezingen van 1964 te winnen. Hij committeerde zich vervolgens aan een Britse terugtrekking, ook als dit tot een machtsovername door de rebellen zou leiden.¹² De Britse oud-generaal Rupert Smith ondervond tijdens zijn militaire carrière, die van 1962 tot 2001 duurde, ook dat de media de rest van de wereld steeds meer met het conflictgebied verbond, zo schreef hij in *The Utility of Force*.¹³

De insurgents kunnen de externe bevolking onder meer bereiken door de werkwijze van de moderne westerse media. Tijdens een onderzoek in de jaren tachtig gaven journalisten van de meeste Angelsaksische nieuwsorganisaties aan dat ze gewelddaden simpelweg als inhoud voor hun programma zagen, die ze eerder dan de concurrentie aan het publiek wilden presenteren.¹⁴ Deze trend is waarschijnlijk ontstaan tijdens de Vietnamoorlog. Nadat journalisten aanvankelijk vooral de officiële lijn volgden, begonnen ze in de loop van het conflict, dat zich afspeelde in de anti-autoritaire jaren zestig, kritischer verslag te doen.¹⁵ Behalve van de werkwijze profiteerden insurgents van de mogelijkheid om via de media de externe publieke opinie in de gaten te houden. Volgens een voormalig Noord-Vietnamees stafofficier, Bui Tin, luisterden Vietnamese leiders iedere ochtend naar buitenlandse radiozenders om de Amerikaanse anti-oorlogsbeweging te volgen. Dit vormde voor hen het bewijs dat de wil van de tegenstander aan het breken was. Bovendien hielp de kennis van de overzeese situatie bij de planning van operaties. Volgens Tin vond het Tet-offensief in 1968 plaats omdat er dat jaar presidentsverkiezingen waren in de Verenigde Staten. Binnen dit offensief was de aanval op de Amerikaanse ambassade in Saigon specifiek gericht op de Amerikaanse publieke opinie.

Twee belangrijke voordelen

De keuze voor de overzeese publieke opinie als doelwit biedt de insurgent twee belangrijke voordelen. In de eerste plaats is het vaak de zwakste schakel van de counterinsurgent. Zelfs in de hoogtijdagen van het Europese imperialisme ging de steun voor koloniale oorlogen nooit erg diep, terwijl enkele langdurige conflicten politieke crises veroorzaakten.¹⁶ Toen irreguliere bewegingen na de Tweede Wereldoorlog vaak beter georganiseerd en bewapend waren en bovendien gebruik konden maken van de hierboven beschreven veranderingen in het medialandschap, kon de fragiele steun van het thuisfront als doelwit gekozen worden. Het was bijvoorbeeld de anti-oorlogstemming

FOTO: AP, HONG SEONG CHAN

Met de aanval op de ambassade in Saigon in het verkiezingsjaar 1968 wilden de Noord-Vietnamezen en de Vietcong de Amerikaanse publieke opinie beïnvloeden

onder de Amerikaanse bevolking die de vrijheid van handelen van president Nixon in Vietnam significant beperkte en hem uiteindelijk dwong een volledige terugtrekking in gang te zetten.¹⁷

- 12 Thomas R. Mockaitis, *British Counterinsurgency in the Post-Imperial Era* (Manchester, Manchester University Press, 1995) 146-147.
- 13 Rupert Smith, *The Utility of Force. The Art of Warfare in the Modern World* (Londen, Penguin, 2006 [2005]) 284-289.
- 14 John L. Martin and Joseph Draznin, 'Broadcast Gatekeepers and Terrorism' in: Yonah Alexander and Robert G. Picard, eds., *In the Camera's Eye. News Coverage of Terrorist Events* (Washington, D.C., Brassey's, 1991) 123-124.
- 15 Derrick Mercer, Geoff Mungham and Kevin Williams, *The Fog of War. The Media on the Battlefield* (Londen, Heinemann, 1987) 238-240.
- 16 Douglas Porch, *Wars of Empire* (New York, HarperCollins, 2006) 39-41.
- 17 Herring, *America's Longest War*, 273.

Onder dit patroon valt ook de bovengenoemde terugtrekking van de Amerikanen uit Somalië nadat hun krijgsmacht daar achttien man verloor. De zwakke steun voor missies in de thuislanden van de counterinsurgents staat in schril contrast met bijvoorbeeld Israël, waar de bevolking vaak het doelwit is van Palestijns geweld, maar de strijd blijft steunen omdat de Israëliërs de veiligheid van de staat in gevaar achten.¹⁸

Voor regering of krijgsmacht is het vaak lastig om de wil van de bevolking te versterken. De Franse *guerre revolutionnaire*-doctrine, ontwikkeld tijdens de Algerijnse Oorlog, erkende de Franse bevolking als zwakke schakel en streefde ernaar deze te versterken. De aanhangers van de doctrine ontwikkelden uiteindelijk een afkeer van de democratie, bemoeiden zich met de Franse politiek en ondernamen enkele coup pogingen.¹⁹ Begrijpelijkerwijs zijn politici weinig enthousiast over *hearts and minds*-campagnes van het leger onder de eigen bevol-

risicovol. Het uitlekken van de *Pentagon Papers* via de *New York Times* in 1971, die aantoonde dat de Amerikaanse regering het volk voorgelogen had, deed de anti-oorlogsstemming alleen maar toenemen.²¹

Een tweede belangrijk voordeel van het aangrijpen van de overzeese publieke opinie is dat het minder eisen stelt aan de organisatiegraad van de verzetsbeweging dan een maoïstisch model. De Franse counterinsurgency-specialist David Galula beschreef in 1964 al de bourgeois-nationalistische variant van het maoïstische model, waarin opstandelingen door middel van terrorisme en intimidatie proberen het overheidsapparaat te ondermijnen en de bevolking tot steun te dwingen. Deze *modus operandi*, die het FLN karakteriseerde, is minder arbeidsintensief dan het compleet volgen van het maoïstisch model.²² Galula's uitleg hield geen rekening met een externe bevolking, maar ook als die wordt toegevoegd is zijn model eenvoudiger uit te voeren. De irreguliere tegenstander hoeft slechts te voorkomen dat er een functionerende staat ontstaat en de expeditieaire macht periodieke verliezen toe te brengen; bij voorkeur brengt hij dit zo vaak mogelijk in de media. Op deze manier zal de externe bevolking langzamerhand de wil om door te vechten verliezen, totdat de publieke opinie terugtrekking eist. Voor een dergelijke strategie hoeven de insurgents de bevolking in het operationele gebied niet volledig te organiseren. Een zekere steun is nog steeds noodzakelijk, maar dit hoeft slechts kleinschalige terreur en guerrilla-aanvallen mogelijk te maken. Vooral terrorisme vereist relatief weinig organisatie, waardoor het een populair wapen is voor kleinere bewegingen die stilzwijgend – eventueel uit vrees – gesteund worden door een ander deel van de bevolking.²³

Rond de missie naar Kunduz tekenen de contouren van de Nederlandse bevolking als factor in het conflict zich af

king. Uit angst om politiek kapitaal te verspeelen aarzelen politici zelf vaak om de bevolking te mobiliseren tegen een vijand die niet als een existentieel gevaar gezien wordt. Ook de Amerikaanse president Johnson was hier voorzichtig: hij was bang dat zijn Great Society-programma van sociale hervormingen gevaar zou lopen als de Vietnamoorlog een dominant thema werd.²⁰ Een meer verdedekte campagne, door het publiek bewust fout voor te lichten, is uiteindelijk ook

Kunduz

In de eenentwintigste eeuw is het bespelen van de externe bevolking door insurgents alleen maar toegenomen. Zo probeerde al-Qaida met de aanslagen van 11 september 2001 de Amerikaanse bevolking te overtuigen dat het beter was de strijdkrachten terug te trekken uit het Midden-Oosten en met name uit Saudi-Arabië.²⁴

18 Rid and Hecker, *War 2.0*, 102.

19 Peter Paret, *French Revolutionary Warfare from Indochina to Algeria. The Analysis of a Political and Military Doctrine* (New York, Praeger, 1964) 26-28, 78, 121-122.

20 Harry G. Summers Jr., *On Strategy. The Vietnam War in Context* (Carlisle Barracks, US Army War College, Strategic Studies Institute, 1981) 7-12.

21 George C. Herring, 'Introduction' in: *The Pentagon Papers. Abridged Edition* (New York, McGraw-Hill, 1993) xvii-xxi.

22 Galula, *Counterinsurgency Warfare*, 30-42.

23 Ariel Merari, 'Terrorism as a Strategy of Insurgency' in: *Terrorism and Political Violence*, 5 (1993) (2) 243-246.

24 Max Abrahms, 'Al Qaeda's Scorecard. A Progress Report on Al Qaeda's Objectives' in: *Studies in Conflict & Terrorism* 29 (2006) (10) 513-517.

FOTO REUTERS

Na de gevangenne van een Amerikaanse militair in 2009 kon de Taliban een propagandavideo eenvoudig via persbureaus verspreiden

Hoewel dit doel niet bereikt werd, ondernam al-Qaida in 2004 in Madrid een soortgelijke actie. De aanslagen overtuigden het electoraat voor de sociaaldemocratische kandidaat Zapatero te stemmen, die de Spaanse expeditiemacht uit Irak wilde halen (al dient gezegd te worden dat de poging van de zittende christendemocraat Aznar om de aanslagen in de schoenen van de ETA te schuiven zijn populariteit ook geen goed deed).²⁵ Vaker dan het plegen van aanslagen besluiten insurgents echter de media te gebruiken om indirect de bevolking van een expeditieaire macht te bereiken. De Taliban, die aanvankelijk bijzonder vijandig was tegen de pers, heeft nu juist vaak contact met westerse nieuwsorganisaties en probeert vooral de ISAF-troepenmacht in een kwaad daglicht te stellen door het benadrukken van de burger-slachtoffers die vallen bij geallieerde luchtaanvallen.²⁶ De Libanese Hezbollah-beweging is nog veel geraffineerder. Deze organisatie beheert nieuwswebsites in het Engels, die zich tot de Israëliëse terugtrekking uit Zuid-Libanon in 2000 sterk richtten op de ouders van in Libanon gestationeerde dienstplichtigen. Omdat de sites veel informatie over operaties bevatten en soms details bekendmaakten die de Israëliëse krijgsmacht achterhiel, waren ze een goed bezocht medium. Israëliërs konden

zich zelfs abonneren op nieuwsbrieven en vragen stellen aan Hezbollah, die altijd netjes per e-mail beantwoord werden.²⁷

Ook in de situatie rond de uitzending van de Nederlandse politietrainingsmissie naar Kunduz beginnen de contouren van de Nederlandse bevolking als factor in het conflict zich af te tekenen. De oppositiepartijen GroenLinks, ChristenUnie en D66 handhaven hun steun alleen als de instructeurs en toekomstige politieagenten zich alleen met zuiver politiewerk bezighouden en geen gevechtstaken op zich gaan nemen. Overigens is dat een discussie die net als het gekunstelde onderscheid tussen een vredes-, vecht- en opbouwmissie weinig met de realiteit van counterinsurgency van doen lijkt te hebben. Het lijkt daarom weinig toevallig dat de Taliban in januari en februari 2011, toen de Tweede Kamer een beslissing over de uitzending moest nemen, enkele bloedige aanslagen in Kunduz pleegde.²⁸ Deze konden de fracties van GroenLinks en D66 er wellicht van overtuigen dat vreedzaam politiewerk onmogelijk kon zijn in de Noord-Afghaanse provincie.

Het is niet uitgesloten dat de Taliban ook tijdens de uitzending in Kunduz de Nederlandse bevolking zal proberen te beïnvloeden. Een logisch doelwit zou hier de achterban van GroenLinks zijn. Vooral bij deze partij ligt de steun aan de uitzending immers zeer gevoelig. Als de Taliban, of aan hen verbonden al-Qaida-partners, de mening van dit kleine deel van de bevolking

- 25 'Bombings in Madrid: Political Upheaval; Following Attacks, Spain's Governing Party Is Beaten', *The New York Times*, 15 maart 2004
- 26 Rid and Hecker, *War 2.0*, 167-170 en 179-181.
- 27 Maura Conway, *Cybercortical Warfare. The Case of Hizbollah.org*, (Paper voor het European Consortium for Political Research (ECPR) Joint Sessions of Workshops, Edinburgh, 28 maart-2 april, 2003) 12-14.
- 28 'Districtsgouverneur in Kunduz gedood', *NRC Handelsblad*, 10 februari 2011; 'Tientallen doden bij zelfmoordaanslag in Kunduz', *NRC Handelsblad*, 21 februari 2011. Dit artikel gebruikt *Taliban* als een algemene term voor de belangrijkste tegenstanders waarmee de Nederlandse taakgroep waarschijnlijk geconfronteerd zal worden. Naast de eigenlijke Taliban is in Noord-Afghanistan ook het nauw met de Taliban verweven Haqqani-netwerk actief. Een andere belangrijke speler is de door Gulbuddin Hekmatyar geleide Hezb-e-Islami, die in Kunduz ook samenwerkt met de Taliban. Verder zijn er buitenlandse strijders van de Oezbeekse IMU actief en kleine aantallen al-Qaida-adviseurs op het gebied van operationele planning en cartografie. Zie voor meer informatie Antonio Giustozzi en Christoph Reuter, *The Insurgents of the Afghan North. The Rise of the Taleban, the Self-Abandonment of the Afghan Government and the Effects of ISAF's 'Capture-and-Kill Campaign'*, Afghanistan Analysts Network, thematic report 04/2011.

FOTO AVDD, G. VAN ES

Naar Kunduz uitgezonden militairen moeten handelingen vermijden die het Nederlandse publiek negatief kan uitleggen

kunnen veranderen, brengt dat het voortduren van de missie ernstig in gevaar. Dit is geen verzocht scenario. In de loop van de bombardementen op Servië tijdens de Kosovo-crisis van 1999 trok de GroenLinks-fractie haar goedkeuring aan de operatie in. De partijleden vonden de bombardementen destijds erg lang duren en dwongen de Kamerfractie haar standpunt te herzien.²⁹ Overigens bleef er toen wel steun van een meerderheid in de Tweede Kamer.

Methoden

Een voorbeeld hoe de Taliban de westerse bevolking kan bereiken levert het Amerikaanse bombardement op de Baghni-vallei in Helmand op 2 augustus 2007. Volgens het Afghaanse ministerie van Defensie en het Pentagon kwamen alleen Talibanstrijders om het leven. Beide instanties waren weinig scheutig met het verstrekken van informatie aan de pers.

De Taliban daarentegen leidde de volgende dag verslaggevers van het Afghaanse persbureau *Pajhwok Afghan News* naar het gebied. Hier was de lokale bevolking aanwezig die, op instructie van de Taliban, vertelde hoe een onschuldige picknick gebombardeerd was. Deze berichtgeving haalde vervolgens de *BBC*, *Associated Press*, *Agence France Press* en talloze andere media. Een andere manier waarop de Taliban de westerse publieke opinie kan bespelen is het uitbuiten van de contacten met westerse media via de eigen cameraman die veel Taliban-eenheden hebben.³⁰ Het door deze cameraman vergaarde beeldmateriaal kan relatief eenvoudig zijn weg vinden naar westerse kijkers. Bovendien werkt de Taliban bij media-operaties ook regelmatig samen met al-Qaida. Deze beweging gebruikt sociale media, discussiefora, videowebsites en haar eigen productiehuis as-Sahab om nieuws en propaganda de wereld in te sturen.³¹

In Kunduz zou de Taliban relatief eenvoudig één van deze methoden kunnen toepassen.

²⁹ 'GL-traditie: Steun aan missies intrekken', *Reformatorisch Dagblad*, 4 februari 2011.

³⁰ Rid and Hecker, *War 2.0*, 180-182.

³¹ Idem, 202-204.

Een niet denkbeeldig scenario is dat rebellen de Nederlandse instructeurs en Afghaanse agenten in een gevechtssituatie proberen te brengen, door zich bijvoorbeeld als doelwit te presenteren of door een verrassingsaanval uit te voeren. Vervolgens kunnen de strijders de gevechtshandelingen filmen. Dit vereist niets meer dan een eenvoudige digitale camera of moderne mobiele telefoon en een internetaansluiting. Deze beelden kan de Taliban dan doorspelen aan Nederlandse of westerse mediaorganisaties, die ze vervolgens uitzenden. Zelfs als de pers in eerste instantie terughoudend zou zijn kan de Taliban de beelden eenvoudig op internet zetten, waarna kranten en tv-zenders ze via sites als *geenstijl.nl* of *joop.nl* uiteindelijk toch zullen oppikken. Dit zou de achterban van GroenLinks er dan van moeten overtuigen dat de missie in Kunduz toch deel is van 'de oorlog' en dat het kabinet-Rutte liegt. De Kamerfractie zou dan gedwongen moeten worden de steun voor de uitzending in te trekken. Voor een dergelijke strategie van de Taliban bestaat geen eenvoudige tegenmaatregel, maar toch zijn er zaken die goed in acht genomen moeten worden. De troepen in Kunduz zullen er, nog meer dan in andere uitzendingen, alles aan moeten doen om handelingen te vermijden die het publiek in Nederland negatief kan uitleggen. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het optreden van de MIVD'ers in Al Muthanna, wat leidde tot de 'martel-affaire'.³² Dit was een actie die niet noodzakelijk was voor het welslagen van de missie, maar de steun van de Nederlandse bevolking wel in gevaar kon brengen. Bovendien moeten de militairen beseffen dat de Taliban zal proberen hen te provoceren of via een hinderlaag in een gevechtssituatie te brengen. Hoewel de *rules of engagement* slechts zelfverdediging toestaan, zouden filmfragmenten van een dergelijke actie toch het beeld van een 'vechtmis­sie' kunnen oproepen. Dit zou de steun van GroenLinks aan de operatie waarschijnlijk ernstig in gevaar brengen en tot een Nederlandse aftocht kunnen leiden.

Strijd om de beeldvorming niet verliezen

Op een hoger niveau, zowel bij de commandanten in Kunduz als in Den Haag, lijkt het verstandig een zeer open en proactief media-

beleid te voeren. Het communicatieplan voor de missie in Uruzgan benadrukte al het belang van open communicatie en het schetsen van een realistisch beeld, zodat eventuele tegenslagen het draagvlak voor de uitzending niet

Het is verstandig dat Den Haag en de commandanten in Kunduz een zeer open en proactief mediabeleid voeren

meteen zouden ondermijnen.³³ Toch concludeerde historicus Christ Klep dat Defensie in de praktijk de intensiteit van bepaalde gevechten verhulde of het werkelijke verloop pas na maanden vrijgaf.³⁴ In Kunduz zou dit wel eens een zeer riskante mediastrategie kunnen zijn, want voor de Taliban is het zeer aantrekkelijk dergelijke gebeurtenissen naar buiten te brengen om zo de steun van GroenLinks aan de missie te ondermijnen. Het is dan beter dat Defensie meteen zelf met nieuws naar buiten treedt. Dit garandeert meer invloed op de toon van de berichtgeving en de daaropvolgende discussie dan wachten tot de media met een primeur komen of partijen via tientallen Kamervragen de informatie uit de minister hebben 'getrokken'. Zo was het optreden van minister Hillen rond de mislukte evacuatiepoging uit Libië eerder dit jaar een voorbeeld van hoe het niet moet. Los van de vraag wie er gelijk heeft verliest Defensie door dergelijk optreden de strijd om de beeldvorming. En dat zou juist wel eens het terrein kunnen zijn waar de Taliban de Nederlandse missie in Kunduz tot terugtrekken zal proberen te dwingen. ■

32 Thijs Brocades Zaalberg en Arthur ten Cate, *Missie in Al Muthanna. De Nederlandse krijgsmacht in Irak, 2003-2005* (Amsterdam, Uitgeverij Boom, 2010) 336-338.

33 ISAF Stage III Uruzgan Communicatieplan, 12 juli 2006, Ministerie van Defensie, 4-5.

34 Christ Klep, *Uruzgan. Nederlandse militairen op missie, 2005-2010* (Amsterdam, Uitgeverij Boom, 2011) 187-188.